

УДК 130.2:304.3

Максим Карповець**АНТРОПОЛОГІЯ МІСТА:
ДО ПИТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГОРОДЯНИНА**

У статті аналізується культурна ідентичність городянина як предмет антропології міста. Ідентичність городянина осмислюється у перспективі тілесності, пам'яті, історії міста та публічності. Особливий акцент здійснюється на амбівалентний характер ідентичності, що синтезує в собі своє та чуже, анонімне та відкрите, унікальне та вторинне. Звідси висновок, що культурна ідентичність городянина є основним конденсатором символічного капіталу світу міста, що виражається насамперед у традиції.

Ключові слова: антропологія, ідентичність, міська культура, тілесність, традиція.

Maksym Karpovets**THE ANTHROPOLOGY OF THE CITY: THE ISSUE OF URBAN IDENTITY**

This article analyzes the cultural identity of citizen as a subject of urban anthropology. The urban identity is interpreted in terms of corporeality, memory and history of the city and publicity. The ambivalent nature of identity is also one of the main themes in current article. It is interpreted as a conflict of own and alien, anonymous and public, unique and secondary parts inside the cultural space of identity.

The anthropology of city offers a number of important horizons for interpretation of identity, particularly in the context of corporeality. Indeed, the human body is fully expresses the main mode of identity – the mode of being in the city. The practices of human body express the complex nature of general urban identity. It means not only to know yourself as a citizen in the certain routes and strategies, but also to have a possibility of constructing your body, to rediscover it as a new phenomenological reality in the urban environment.

One more important thing is the cultural connection to history and memory. The defining feature of identity is the way of creating its own (hi)story of the city. This fact is important in order to coexist with all complexity nature of urban tradition. The combination of microstories make the pulse of everyday life, where the memory/archive of the city is also fixed.

The basic modus of citizen as a subject of cultural senses is a search of saving the identity in the big city, especially from strangers. Characteristically, the citizen also includes the alien component and therefore unwittingly acts as a double agent (strangers to ourselves, as Julia Kristeva correctly marked). The urban identity is also the preservation of symbolic capital of the city, including certain values, customs, rules, legends etc. Moreover, it is a permanent existence of inventing durable ways of its transmission to the next generations. It's concluded that urban identity as a basic cultural generator of symbolic capital, which is expressed primarily in the tradition.

Keywords: anthropology, identity, urban culture, corporeality, tradition.

Максим Карповець**АНТРОПОЛОГИЯ ГОРОДА: К ВОПРОСУ
О КУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ГОРОЖАНИНА**

В статье анализируется культурная идентичность горожанина как предмет антропологии города. Идентичность горожанина осмысливается в перспективе телесности, памяти, истории города и публичности. Особое внимание уделяется амбивалентной сущности идентичности, синтезирующей в себе свое и чужое, анонимное и публичное, уникальное и вторичное. Отсюда вывод, что культурная идентичность горожанина является основным конденсатором символического капитала мира города, что выражается прежде всего в традиции.

Ключевые слова: антропология, идентичность, городская культура, телесность, традиция.

У сучасній культурологічній та урбаністичній теорії набирають нової хвилі питання міської ідентичності. Така закономірність пояснюється двома суттєвими причинами, що взаємопов'язані одна із одною. Перша – суто теоретична. Вона полягає у застарілості, невідповідності традиційним теоріям (навіть радикально налаштованам постмодерністським, зокрема неомарксизм та фемінізм) у контексті сучасних урбаністичних процесів: змінюється просторовий ландшафт, характер буденних практик, політика міста тощо. Використання ідей Люїса Мамфорда чи Джейн Джекобс, попри їх безумовну важливість для урбаністики, тільки викривлює та деформує культурну реальність.

Друга причина – надзвичайно прагматична, адже стосується конкретних соціокультурних трансформацій, дуже швидких у своїй динаміці та різноманітних у структурній ієрархії. Питання ідентичності

охоплює стрімкі міграційні процеси, щільну соціальну взаємодію між людьми, розмиття етнічних, гендерних меж. Відповідно, культурологія сьогодні постає надзвичайно актуальною у намірі «схопити» постсучасну ситуацію буття великого міста, діагностувати загальні тенденції його розвитку, а основне – визначити зміст людських викликів у мегаполісі. Антропологія міста є своєрідним теоретико-методологічним компромісом між екзистенційними запитами людського буття та соціокультурними вимогами міського середовища. У цих межах питання культурної ідентичності городянина є чи не основним – найбільш актуальним та найменш розробленим.

Початок урбаністичних досліджень, де вперше постало питання міської ідентичності, можна віднайти у текстах відомого соціолога та філософа Георга Зіммеля. Йому належить спроба розглянути міський тип життя у межах тогочасного Берліна та універсалізувати свої спостереження у контексті загальної міської проблематики. Досліднику належить відоме поняття «безчуттєвої байдужості», що є необхідною умовою буття будь-якого городянина. Серед інших важливих модерних теорій важко оминути Вальтера Беньяміна, який ввів у культурологічний та урбаністичний дискурс фланерування як особливий тип міського життя.

Із ростом міст, зокрема американських, міська проблематика все більше ускладнюється. До питань ідентичності городянина звертаються лос-анджелеська та нью-йоркська школи, синтезуючи у свої теоріях марксизм, фемінізм, постструктуралізм, постколоніалізм. Сьогодні культурна ідентичність городянина є значущим предметом не тільки в межах антропології міста / урбаністичної антропології (суттєвої різниці між цими студіями нема, окрім більш соціальної складової у другому випадку), але й філософії міста, де відбувається спроба осмислити метафізичні виміри людського буття в мегаполісі.

Під культурною ідентичністю ми маємо на увазі стратегію співвіднесення індивіда із певними культурними смислами та кодами, що й зумовлюють характер його буття. Стратегія залежить як від конкретних індивідуальних проєкцій у світ, так і власне специфіки кожного окремого міста. Цю діалектику чудово виразив французький антрополог Марк Оже у невеличкому нарисі «Від міста уявного до містафікції»: «Інакше кажучи, у місті ми завжди маємо справу як з індивідуальною самотністю (погрозою, приреченою лишитись невирішеною), так і з суспільством – ідеалом, що залишається нездатним до конкретизації» [5]. Марк Оже розвиває цю тему у дусі концепту *уявного*, що особливо актуально для ідентичності, адже важливим антропологічним акцентом тут є *самозбирання* своєї сутності, певне розгортання у горизонті міських структур, ідеалізованих у власних світоглядних парадигмах.

Спробуємо з'ясувати основні антропологічні закономірності, що визначають структуру культурної ідентифікації городянина. Основні питання, які нас цікавлять, зводяться до таких:

- Які антропологічні проблеми актуалізуються у контексті культурної ідентичності городянина?
- Із якими культурними смислами ідентифікує себе городянин?
- Від яких інших ідентичностей відмежовує себе городянин у власній стратегії ідентифікації у місті?

Передусім, саме поняття «городянин» містить у собі таке важливе значення, як «городити», тобто відмежувати себе від інших, своє місце-буття від небуття, оскільки місце є продуктом відношень – частиною суб'єктивної проєкції, частиною інтерналізації зовнішньої реальності, за влучним визначенням міського антрополога Баррі Кьортіса [10, р. 55]. Відгородження «свого» від «чужого» пов'язане із відокремленням простору від не-простору, генеологію якого можна розпочати від архаїчних часів. Якщо ж конкретизувати це питання у цивілізаційному полі, то першим явним культурним світом, де чітко розмежовувалось культурне/впорядковане від варваського/хаотичного, була антична Греція. У деяких випадках сам «простір» означає «відмежовувати». Подамо розгорнуту дефініцію простору зі словника індоєвропейських термінів Еміля Бенвеніста: «Древньоіндійське *rājas* «простір» при *tjāti*, «простеляє». Із індоєвропейського *reg-* – «проводити лінію», «різати», «окреслювати»; подібне латинському «*regiones*» «небесні лінії», що проводились під час ворожінь римськими авгурами, але й означення певного простору та місцевості» [2]. Все це вказує на принципову ознаку городянина у намірі відокремитись від інших світів, людей чи значень, що наближує нас безпосередньо до поняття ідентичності.

Перше, що спадає на думку у міркуванні про сутність городянина, це його безпосередня приналежність до історії міста, тобто залучення до культурної пам'яті. У сучасній гуманітаристиці особливої гостроти набули антропологічні питання пам'яті – від стереотипних форм відтворення актуальних місць до нестереотипних шляхів їх деконструкції. Вже згадуваний Марк Оже не може розглядати пам'ять та історію без їх взаємозалежності: «Почнемо з того, що в місті пам'ять та історія вкорінені один в одне: кожен городянин встановлює свої особливі відносини з пам'ятками, носіями глибинних і колективних історичних свідчень. Зв'язок цей особливо очевидний городянину, буденний маршрут якого перетинається із маршрутами туристів, що оглядали міські пам'ятки; це нагадує йому, що середовище, де розгортається його щоденне існування, може стати для інших предметом цікавості та захоплення» [5]. У цьому сенсі доречно мислити у площині історії як довільної інтерпретації, яку щоразу відтворюють городяни. Туристи ж торкаються історії як умовної траєкторії подій, явищ, що не потребує особливої рефлексії. Часто туристам розповідають «нетипові історії» в історії, але всі вони між собою по-

дібні, коли городянин навколо однієї події завжди тримається власної версії, ігноруючи можливими раціональними законами доцільності та об'єктивності.

Необхідність утворити свою історію міста – визначальна риса сучасної культурної ідентичності міста. Маємо типову для постмодерну заміну: замість *history* городянин приймає *story* як атрибут своєї ідентичності. Парадоксально, адже традиційне розуміння городянина як того, хто народився у місті (або той, який відтворює тяглість поколінь у місті), не є наріжним чинником ідентифікації. У сучасному соціологічному дослідженні, присвяченому ідентичності москвичів, показано, що більша частина корінних жителів не ідентифікують себе як власне москвичів [3]. Натомість ключовим маркером ідентифікації є свідомий переїзд до Москви, поступове проживання та обживання її середовища. Практично це справді «завойована ідентичність», а не дана від народження.

В антропології міста значущий не тільки фрагментований, децентрований повсякденний ландшафт, але й всеохопна, часто парадоксальна природа середовища: повсякденним для городянина є те, що об'єктивно не є повсякденним. Людина, що живе біля Лувру, сприймає його як фон для ранкових пробіжок, а турист чи фланер відкриває цю пам'ятку для себе як особливу подію в житті. Звідси виникає особливий стан міської нудьги, не без зверхності та надмірності до інших. Вона виникає від переобтяженого культурного спадку міста та від історичної традиції, в яку поринуте місто. Тут можна навести два достатньо яскравих приклади із художньої літератури та кінематографу. У першому випадку міська нудьга радикалізована до екзистенційного стану нудоти, яку блискуче описав Жан-Поль Сартр у своєму однойменному романі: «А на вулиці повно якихось підозрілих тягучих звуків. Невже за останні тижні щось перемінилось? Але де саме? Знаю лише, що це абстрактна переміна і вона ні на чому не ґрунтується. А може, перемінився я сам? Коли не я, тоді ця кімната, це місто, вся природа, – треба вибирати» [6, с. 7]. Вибір героя класичного роману ХХ ст. супроводжується вештанням по місту, вільним фланеруванням квартарами, бібліотеками та кафе. Місто взагалі пропонує безліч засобів для позбуття нудоти, про що свідчить другий приклад – фільм Паоло Соррентіно «Велика краса». У ньому герої намагаються втекти від нудьги численними вечірками, перетворюючи своє життя у феєречний карнавал. На фоні сучасного Риму герої вже є не стільки носіями високої культури та її смислів, а швидше тими, хто втомився від них, так само як і Антуан Рокантен у «Нудоті».

Відстороненність городянина як необхідної умови збереження «психологічного клімату» вперше зафіксував Георг Зіммель. Влучно про це зазначає Олена Трубіна: «Людина сформована міським середовищем так, що вона визначає себе не тільки через клас, етнічність, стать чи професію, але й через особливу *схильність* (яку складає байдужість до міського оточення)» [8, с. 50]. Передумовою такої особливої ідентичнісної характеристики саме городянина¹ є, за думкою Олени Трубіної, чужинець, оскільки «дистанція, стриманість та анонімність – якості, якими володіє чужак – водночас складають атрибути й міського існування» [8, с. 57]. Саме це утворює складну амбівалентну ситуацію, у якій городянини завжди є «самі собі чужими», адже водночас абстрагуються від міста (чужі) та безпосередньо залучені у його життя (свої). Юлія Крістева також переконана, що іноземці – завжди лишайються темним обличчям нашої ідентичності [4].

З іншого боку, абсолютизувати схильність городянина до байдужості не потрібно. Достатньо навести розлогий приклад із класичної праці Джейн Джекобс «Життя і смерть великих американських міст», де вона наводить приклад особливої солідарності між городянинами у намірі забезпечити порядок на вулицях, особливо тих, що знаходяться у центрі. Класик урбаністичної теорії переконана, що «варварство і реальна, а не уявна, відсутність безпеки, які зумовлюють побоювання, не є винятково проблемою околиць. Насправді ця проблема загострюється у добре влаштованих «тихих житлових районах»» [12, р. 40]. Відповідальність тут проявляється у діях самих городян – у їх солідарності та згуртованості. Можливо, така позиція є дещо утопічною, але вона не відміняє того факту, що у ситуації «високого градусу» небезпеки городяни у всі часи гуртувалися навколо спільних цілей, нехтуючи своєю анонімністю чи звичною зіммелівською апатією до навколишнього світу.

Солідарність городянина особливо пов'язана із публічними місцями, що є наслідком давніх античних зібрань (агора) в античному полісі. Городянин має свої улюблені місця, у які завжди поведе друзів, що приїхали погостювати на декілька днів; городянин знає, де дешевше можна придбати одяг чи їжу (типовий приклад для європейських мегаполісів – закуповувати продукти за межами міста у гіпермаркетах); городянин уникає тих публічних місць, де є велике скупчення чужинців та туристів (кияни рідко бувають без нагальної потреби на майдані Незалежності, москвичі на Червоній площі). Без публічного простору неможливе формування міської ідентичності, бо нема спільного місця циркулювання культурних смислів та їх відтворення. Навіть якщо людина не веде особливу активність у цих місцях, однаково приналежність себе до їх середовища конструює у ній шари ідентичності.

Як бачимо, подвійна природа світогляду городянина, що визначається особливим ставленням до

¹ Ідентичність селянина позбавлена анонімності та «схильності», адже у такій невеличкій спільноті лишайються остеронь означає практично випасти із культурного поля, перетворитися на маргінала та відлюдника, тобто приректи себе на соціальну смерть.

міської пам'яті та міського середовища, є онтологічним фактом його ідентичності. Городянин не може собі дозволити феноменологічно відкривати, пропускати у свою свідомість факти чи події міста, адже таким чином вирветься із його пульсу та тілесності (проблема ідентичності міста в антропології не менш важлива, аніж проблема ідентичності його жителів). Якщо використати семіотичну метафорику, то городянин пише текст міста, а не читає його. Записуючи свій текст, перефразовуючи Ролана Барта, скриптор говорить на мові грудного немовляти [1, с. 463], тобто городянин достатньо наївний та безпристрасний у своїй риториці. Звідси – рутина міста із монотонним ритмом вулиць, площ та кварталів. Щоденне окреслення простору й часу міста позбавлене особливої творчості, підкорене соціальним законам, без яких будь-який мегаполіс перетворився б у хаос. Однак у постмодерній ситуації неодноразово відбуваються спроби подолати одноманітність повсякденності міста, реорганізуючи її завдяки перформансам та мистецьким акціям. Однак навіть такий творчий підхід не здатен зламати складний ритм життя городян.

Культурна ідентичність городянина у семіотичному контексті зводиться до простої формули: «я є носій письма свого міста». Про стиль та методику письма достатньо описав Мішель де Серто. Завдяки своїм тілам (хода, розміщення в транспорті) пишеться власне міський текст, а бурхливе життя у підніжжя хмарочосів Мішель де Серто називає не інакше як «всесвітом, що постійно вибухає» [9, р. 91]. Різні практики реальних людей і різноманітність людських історій, що ці практики утворюють, підриває основи одноманітності та ясності панорамного традиційного розуміння міста. Закономірно, що у такому разі городянин ідентифікує себе із порядком. Не випадково ще за часів античних полісів так важливі для городян були діонійства, під час яких «знімалась» соціальна напруга, спричинена дотриманням законів та правил суспільного буття. Пізніше це трансформувалося в карнавали (сутність яких блискуче розкрив Михайло Бахтін), свята та дозвілля, переважно на вихідних. Крім того, характер свята у місті – чи не найбільш популярна тема серед антропологів та соціологів.

У своїх теоретичних пошуках Мішель де Серто використовує термін «просторові історії», щоб підкреслити взаємозалежність текстових розповідей і просторових практик. У міру того, як люди прокладають собі шлях із однієї точки міста до іншої, вони створюють особисті маршрути, що наповнені смыслом. Як зазначає дослідник, особисті маршрути «таємно структурують визначальні умови соціального життя» [9, р. 96]. Рухаючись у межах фізичного та соціального простору, кожен із нас несе із собою спогади, передчуття й різні асоціації. Далі дослідник додає, що «безіменний перехожий – ідеальний городянин, який проживає повсякденність і водночас створює незліченні дискурсивні ходи» [9, р. 92]. Важливіше й те, що особисті анонімні маршрути структурують ідентичність городянина, окреслюючи все чіткіше горизонти його світу. Якщо місто є світом людського буття, то внутрішня тканина складається також із численних ідентичнісних світів – від дитячого до жіночого, безробітного та робочого, бездомного та аристократичного. Так, маркування світу міста дитиною якісно вімінне від дорослого. Врешті відкриття феноменів цього світу відбуваються по-різному із особливою подієвою напругою та унікальністю. Навіть прагматичне структурно-функціональне використання щоденних місць у кожного різне, оскільки є точки на мапі міста, де чоловіки ніколи не бували, так само, як і жінки. В антропології міста все це утворює особливі сюжети для розвідок, потребуючи залучення різних матеріалів.

Анонімність буття городянина породжує специфічні повсякденні практики, що інколи перетворюють у зовсім виняткові. Залишатись у всьому невидимим є своєрідним захистом від тиску міського життя, спробою його певним чином дистанціювати. Серед таких практик можна виокремити фланерування у таксі, споглядання із вітрин дорогих магазинів, кафе, балконів. Прикладом анонімного споглядання ритму вулиць є одна із ключових картин Гюстава Кайботта «Юнак біля вікна» (такій самій темі присвячена «Людина на балконі»). Кайботт – майстер урбаністичних сцен – повною мірою ілюструє відстороненність персонажа, який стоїть до глядача спиною. Натомість йому відкривається одна із вулиць Парижа, на якій хоч і не багато людей, але це не заважає чоловіку серйозно вдивлятися у перспективу міста. Таких практик у місті є надзвичайно багато, адже вони завжди стосуються центрального, майже архаїчного змісту ідентичності – наміру відмежувати своє буття від іншого.

В антропології міста ключовою умовою розуміння сутності людського буття є його тілесне проявлення. Культурна ідентичність городянина – це й ідентичність його тіла, тобто яким чином *моє тіло* є у місті. Інше формулювання – що *відбувається із моїм тілом* у місті. Марк Оже зазначає, що «шок від зустрічі із великим містом, із міським життям не завжди зображується як зіткнення ідеологій та звичок» [5], хоча насправді так і є. Йдеться насамперед про зустріч із стилем життям городян поза твоїм містом, їх манерою спілкуватися, пити каву чи проводити вільний час після роботи. Такі буденні речі визначають сутність буттєвих коливачів міста не менше, аніж більш масштабні події. Щобільше, саме видимі та невидимі тілесні модифікації у місті й визначають ідентичність, формуючи її численними ритуалами та звичками.

Тіло городянина до того ж репрезентує культурну належність до світу міста, знання про його структуру й цінності. У бінарній опозиції свій/чужий городянин займає позицію свого, тобто повноцінного суб'єкта колективу. Із одного боку, городянин не потребує додаткової символічної артикуляції – він

самодостатній у своїй тілесності й органічно вписаний у міський ландшафт, а тому відкрито або завуальовано виражає антипатію до інших людей, місць, традицій. З іншого боку, городянина важко не помітити. Георг Зіммель вказує не тільки про неприязнь до інших тіл (відповідно, туриста і фланера), а й також про неприязнь до інших городян свого ж міста, тобто негативна настанова городянина до «не-свого» настільки емоційно глибока, що в результаті обертається проти нього, а тому внутрішні стосунки жителів великих міст один до одного формально характеризується замкнутістю, відособленістю. Дотик до тіла, який має визначально онтологічне значення для Моріса Мерло-Понті, може обернутись трагедією міжособистісного спілкування, неприязню і повною негачією. Тому така особлива неприязнь є у засобах публічного пересування, а випадкові зіткнення переростають у емоційний вибух.

Сприйняття і ставлення до світу міста городянином ґрунтується на раціональних і логічних стратегіях, а тому його тіло впевнене в рухах і цілях. Як писав Георг Зіммель, «типовий мешканець великого міста, що має, звичайно, тисячі модифікацій, створює собі самозахист проти загрозливих його існуванню течій і суперечностей зовнішнього середовища: він реагує на них не почуттям, а переважно розумом, якому розвинена свідомість надала гегемонію у духовному житті» [13]. Виважена раціональність пояснює феномен поспіху й ціленаправленості дій городян, позбавляючи простір ірраціональності та випадковості. Зрештою, будь-які вливання хаосу городянин прагне вирішити миттєво, звертаючись або до власного досвіду, або до ресурсів міста. Однак городянин, який двоєко ставить до світу і навколишніх, платить за занурення у різноманіття життя високу ціну: він не бачить людей в їх унікальності, він орієнтується серед них, підрозділяючи всіх сторонніх на типи. Зрештою, ритм міста позбавляє людину чуттєвості та емоційності, наділяючи її захистом від швидкоплинності подій. Тому, як продовжує Георг Зіммель, «мабуть, немає іншого такого явища духовного життя, що було б так безумовно властиве великому місту, як байдужість» [13]. Відповідно, байдужість як атрибут ідентичності городянина не є вираженням їх абсолютної незацікавленості у світі, а є формою самозахисту від швидкого ритму міста.

Відокремленість городянина від інших ідентичностей є не тільки генетичним спадком від «чужого», але й від «свого». Несвідомий вектор культурної ідентичності городянина – не тільки збереження власної самості, але й перманентне утримування у полі зору своїх. Ряд своїх можна вибудовувати по-різному: своїх людей, вулиць, крамниць або навіть метафор. Характер цієї антропологічної ситуації вказує на низку проблемних осередків у культурній моделі реальності городянина, основна із яких – збереження *символічного капіталу*. Під останнім йдеться про комплекс культурних цінностей та навичок, що у межах традиції відтворюють досвід буття ідентичної спільноти. Закономірно, що інша ідентичність – особливо у процесі міграції – постає конкурентною², навіть тією, що претендує на руйнування традиційних матриць городянина (тут залучаємо попередні міркування про пам'ять як центрального локусу об'єднання навколо ідентичності). Це виняткова ситуація для міста, де рівень конкуренції дуже високий. Цьому присвячено чимало сюжетів у літературі, кінематографі, філософії, соціології. Наприклад, Олександр Согомонов вбачає проявлення конкурентності навіть у сучасному типі міста: «Міста вступають у безпрецедентну для світової історії конкуренцію один з одним за людські, інформаційні та грошові потоки... Конкурують, звісно, близькі сусіди, але перш за все – глобальні та світові міста, дистанція між якими вже немає принципового значення» [7]. Водночас саме конкуренція є необхідним фундаментом для динаміки будь-якого міста, а особливо посткапіталістичного. Це вказує на діалектичну природу стосунків городянин-місто, де людина завжди прагне збереження власного простору, а місто намагається його розширити за рахунок «понаїхавших».

Таким чином, антропологія міста намагається осмислити проблему культурної ідентичності городянина із різних методологічних кутів, залучаючи як високий рівень філософського теоритизування, так і прагматику повсякденності. Серед основних категорій у питання міської ідентичності можна виокремити:

- питання про антропологічне (само)визначення міської ідентичності як виняткового типу людського буття у винятковому феномені культури – місті;
- стратегії ідентифікації городянина із місцями пам'яті, історією / історіями та іншими людьми, переважно чужинцями, а також маркування свого життя у публічних місцях;
- унікальні атрибутивні характеристики городянина, зокрема анонімність, відстороненність (апатія) та актуалізація солідарності в екстремальних для міської спільноти обставинах.
- специфіка збереження та відтворення символічного капіталу, що формує динаміку й традицію культурної реальності міста.

Помітно, що вказані формальні особливості проблеми культурної ідентичності городянина лише утворюють методологічне поле для вирішення конкретних питань, а не є заготовленими відповідями. Однак цього цілком достатньо, щоб стверджувати про оновлений варіант культурної ідентичності та всіх тих сюжетів, що й утворюють складну поліфонію світу міста.

² У культурологічній перспективі коренем конкуренції у міській реальності є потужна ігрова основа. Загалом, ігровий компонент у житті великого міста є черговою суттєвою темою в антропології чи філософії міста, аналіз якого може пояснити такі феномени, як біржа, торговий центр, масові гуляння, благодійні концерти тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М. : Прогресс; Универс, 1989. – 616 с.
2. Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов / Э. Бенвенист ; [пер. с фр. Ю. С. Степанова]. – М. : Прогресс, Универс, 1995. – 454 с.
3. Вахштайн В. Идентичность москвичей [Электронный ресурс] / В. Вахштайн. – Режим доступа : <http://postnauka.ru/faq/9646>. – Название с экрана.
4. Кристева Ю. Самі собі чужі / Ю. Кристева. – К. : Основи, 2004. – 262 с.
5. Оже М. От города воображаемого к городу-фигции [Электронный ресурс] / Оже М. – Режим доступа : <http://www.guelman.ru/xz/362/xx24/x2402.htm>. – Название с экрана.
6. Сартр Ж. П. Нудота. Мур. Слова / Ж. П. Сартр. – К. : Основи, 1993. – 464 с.
7. Согомонов А. Современный город: стратегия идентичности [Электронный ресурс] / А. Согомонов. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2010/2/so21.html>. – Название с экрана.
8. Трубина Е. Город в теории: опыты осмысления пространства / Е. Трубина. – М. : Новое литературное обозрение, 2011. – 520 с.
9. Certeau M. De. The Practice of Everyday Life / M. de Certeau. – Berkeley: University of California Press, 1984. – 229 p.
10. Curtis B. That Place Where: Some Thoughts on Memory and the City / B. Curtis // The Unknown City [Eds. I. Borden, J. Kerr, A. Pivaro]. – Cambridge, L. : The MIT Press, 2002. – P. 54–68.
11. Dziekański P. Informacja jako zasób organizacji w społeczeństwie informacyjnym (zarys problematyki) / P. Dziekański // Polityka bezpieczeństwa w warunkach integracji europejskiej, Bezpieczeństwo, globalizacja – zarys problematyki ; [Red. M. Labuzik, P. Dziekański, A. Olak] – Ostrowiec Świętokrzyski: Wyd. WSBIP Ostrowiec Świętokrzyski, 2013. – S. 149–168.
12. Jacobs J. The Uses of Sidewalks: Safety / J. Jacobs // The Death and Life of Great American Cities. – N.Y. : Random House, 1961. – P. 37–71.
13. Simmel G. The Metropolis and Mental Life [Електронний ресурс] / G. Simmel. – Режим доступа до джерела: http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL_Images/Content_store/Sample_chapter/0631225137/Bridge.pdf. – Назва з екрана.

Рецензент – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та філософії НаУОА
Д. М. Шевчук